

Almanach

För Året,

Efter vår Frälsares Christi Födelse,

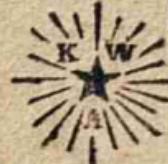
1754.

Til Göteborgs Horizont,

Eller 57 grad. 42 min. Pole-högd, och 24 sids min.
Meridian-stildurad Wester om Upsala Observator.

Utgifven

Efter Hans Kongl. M:ts nädigste stadgande
af D:z Wetenskaps Academie.

Exemplaret säljes häftat och stort för 3 öre S:mt.

Stockholm, tryckt af PET. J. NYSTRÖM.

blandad med litet höstgödsel och höstrot, när man
för sista gången sår åkeren med Råg.

11:0. I Trå- o. h. Krydddegårdar, gör Jord-
mårg åsiven så stort gagn, som på åkerjord.

12:0. Det bästa utvärtes lecken, at man ungås
rätteligen med Jordmårg, åt det, at man funnat
möka en hård lera och skadga en lös sand eller
mylla: man bör således icke återvända med Jord-
mårgens nythjande, innan man vunnit et
för åkerbruket, så gagneligt och
helsosamt ändamål.

De som hafwa gjordt några tilförlitliga för-
sök, med Jordmårgs gödsel, behaga lenna
Kongl. Wetenskaps Academien del der af.

Wise

Widare fortsättning af Herr Archiater
ROSE:s försökte Niedel emot Barn-
slufdommar. *

Skabb.

SDenämmt eller Rikt Folks Barn hafwa sällan
Skabb. Hos ringare folk eller fattige är
denna plågan mer allmän. De före hafwa
nog beteining. Rummet, som Barnet är uti, håll-
les rent. Mannan får nog kläder, så at hon ofta
kan omfå och vara snygg. Barnet kan hon och hålla
rent, och omfar sittigt blöjor, mantlar och lindor.
De senare hafwa ej råd til at skaffa så mycket om-
byte. De hafwa mycket at bestrida, så at de ej
hinnat sätta hålla rent. Jag kan föredenställa ej an-
nat, än anse orenhet för en orsak, som gifver til-
fälle til Skabb. Den andra orsaken är smitta, som
fortplantas, ej genom lusten, utan från den ena
menniskan på den andrea, antingen genom det, at
den som hafver utslag rörer en som förr var fri,
eller genom kläder, som den förra brukat, eller al-
lenast vidrördt. En som hafver några quäsklor

B

he-

* Se börsian här af uti Almanachorna för år 1753,
samt i Stockh. och Lunds Almanachor för 1754.

behöfver allenast taga Barnet en stund på armen,
så är det ofta smittadt. Om Twäterskan allenast
hafwer utslag, eller den som hielper henne, eller
allenast gifwer fram Barnets kläder, så kan detta
lått få Skabb. Sjelfva smittan är ej någon åna-
ga ej eller någon medfödd eller tillkommen skärpa,
fälta eller syra uti blodet, utan den består uti små
leswänd i insecter (Acari, Fn. Svec. I 194 och I 195.)
som nästla sig in uti kroppen emellan tunna skinnet,
öka sig der och formeras, samt med sitt aggande el-
ler präckande förvorsaka kläda, och medelst det derpå
fössjande måttornas tillopp, en hop blemmor, hvil-
ka, då de riswas, eller deras tunnare vatr utdun-
stadt, skärpa och giöra rufvor. Detta är ej någon
för to full antogen mening, utan grundar sig på
erfarenhet. Herr August Hauptman, Herr Bonomo,
Herr Schwiebe och flere fröndelige Män
hafwa flere resor, på olika årsider, på folk af olika
ålder och kön, som haft Skabb, sedt härest, och
funnit sådana kråk på sjelfva skinnet, i slynkloerna
på skinnet, men i synnerhet på kanterna omkring
blemmorna. De hafwa tagit ut dem, besedt dem
med Microscoper, ritat af dem, sedt at de lågga
ägg, öka sig hastigt och otaligt, samt tunna sela
dygn lefva utom kroppen. Härav se vi:

Hmer

Hvarföre Skabb så lätt smittar? ty med bläcka
widrörandet funna deha kråk komma ifrån den ena
menniskan på den andra.

Hvarföre orenlighet öker Skabb? ty deruti triv-
was dese kråken båst.

Hvarföre Barn äro mer underkastade Skabb än
fullvärte? ty deras skin är miltare, och porösare,
så at kråken lättare slippa in under tunna skinnet.

Hvarföre wi förliflifwa utslagne om händerna?
ty med dem röra vi först wid andra menniskor och
kläder, på hvilka dese kråken funna sittia. Bestode
Skabb i skärpa eller fälta i blodet, så börde den
förliflisa sig, der wi måst svettas.

Hvarföre det är nödigt at twätta sig ofta, ja äf-
wen om qvällerna? ty wé affölja då ofta dese krå-
ken, som än tunna sittia uti slynkloerna på skinnet,
innan de hunnit slippa in under tunna skinnet, och
som wi altid röra flera ting med händerna om dagen,
än om natten, och då mer orena of, ty see man
hvarföre händerna snarare böra twättas om qväll-
larna, än om mornarna.

Hvarföre Skabb slår in uti hiod, och ut, nöd-
wi af stark rörelse bliöwa hete? ty dese leswända
kråken sju hängge delarna.

Hvarföre kläda kommer stäftsals? ty dese där
och röra sig stäftsals och hvila desemellan.

Graec

Hvarföre Skabb öker och flytter sig i tv deße kräken
byta rum och öka sig ganska mycket.

Hvarföre Skabb ej är nödvändig? ty deße kräck dro of ci
medfödde, utan komma utifrån. Med sanima sial skulle
vi kunna säja, at Venerissa Siukdomar, körper, mähs-
ling, kithosta dro för hvar meniskia nödvändige, hvilka
vi dock kunna undga, om vi togo os til mara för smittan.

Hvarföre Kläda och Skabb försvinner, när Medica-
menter af Olja, swafwel, awickelwer, bly, löt, äs-
landsrot, tobak, lut af minstensalt och dylika påsmor-
jas? ty insecter dödas härav, eller syn de undan och
draga sig in åt kroppen, versöre ser man ock med hvad
äfventyr de allena brukas.

Hvarföre Skabb så lätt kommer igen? ty smittan är,
som wi se, så lätt tagen. Dey utan wete wi ej, huru
länge deße kräken kunna lefva i kläderna. Tage wi
dem på os igen, innan deße dödt, så hafwe wi samma
Siukdom igen. De kräken, som dro vid hullet, kun-
na vara utrotade, men de, som glömt sig undan längre
in, kunna efter en liten tid komma fram igen.

Hvarföre Barnet, som Amman pudrade med mjöls,
enligt Herr Archiatern Linnæi Rön, på det stället
straxt fick utslag? ty uti mjöls finnes samma slags kräk.

Hvarföre kladan bliswer wärre, när man riswer sig?
ty dels gör man sig sweda dermed, dels orras deße kräck,
så at de komma mer i rörelse, och flytta, fördensful
breder Skabben sig vidare ut.

Hvarföre en Skabbig kan smitta en hel armée? ty deße
kräcken öka sig otaligt, och trifwas wål, der renlighet åt
nästan omöjlig.

Hvarföre de, som dro i stora Siukhus eller i fängel-
er gierna få Skabb? ty först emottages der alt flags
fot,

sölt, af kmilka en del kunna föra Skabben med sig och
smitta de öfrige, sedermera kan, der en sådan mycken-
het fölt liggar, ej hållas nog rent, at jag ej må hämma
brist på sittig ömsättning med rena kläder.

Hvarföre den lättares hotas om Sommaren än om
Wintren? kölden drifwer dem längre in i kroppen. Den
blida Sommarwarmen läckar dem ut til hullet, så at
man lättares kommer åt at döda dem. Om Sommaren
rörer wi os mer, och blisive hetare. Stark hetta sy de
och komma deraföre ut.

Hvarföre härtningar snarare bota Skabb än Medici?
deße hafwa läst och erfariit för minket. De förra smöria
skart, och första ej hvad det betyder om Skabb flät in.

Jag hafwer försökt många medel emot Skabb, och än-
teigen funnit, at ingen ting är mikare och väiteligare,
än det, som i alla tider varit berömt, nemlig Swaf-
wel både in och utvärtes brukt. Man wet, at inse-
ctor dö deraf Särdeles är, at Swafwel, som annars
ej hafner någon lukt, blot genom vår kropps wärma
gismar lukt ifrån sig, och at vår sweet luktar Swafwel,
endr wi tagit det in. Versöre swartnar Gu'd och Gilf-
wer, om man då här det på sig. Denha ängan eller luften
är det, som deße kräken syn och dö af, och för den orsaken
sul är detta medel uti utslag specifikt. Endr wi
fordensful wele bota et Barn, som hafwer Skabb, tilse wi:

1:0 At rummet hålls wäl rent, at Barnets kläder
sittigt tvåtas och önsas, at Amman sielleller Modren är
synlig och at ingen får handtera Barnet, som hafwer utslag.

2:0 At rummet hålls lagom wumt.
3:0 At Barnet togar in wäl stött och sittad Swaf-
welblomma uti lätet warm. mjölk eller ock uti Ammans
mjölk från 2 til 10 gran, eller mer, at som det är janu-
malti

malt til, och det 2 eller 3 gånger om dagen. Laxerar
det, som ibland stier, så gifwer man mindre Doses.

4:0. Och i fal det allena ej skulle inom 8 dygn hielva,
tilredar man en salfma af Swafwelblomma och söt gräd-
da, och smörjer Barnet därmed, allenaft omkring hand
och fotlederna, hvor morgon, til des Skabben är alde-
les öfver. Men på det at den ej må slå in, sortfar
man under smörjandet, lika fullt at gifwa Barnet in-
räntes in af Swafwelblommian, som förr. Just dersöre
läter jag smörningen ske om mornarna, emedan in-
tagningen stier om dagen. Inseckterne komma på detta
sättet lika som emellan 2 eldar och måste dö. Et Laxer-
Medel kan tagas in förut, i fall mage och tarmar äro
orene, annars behöfves det ej; ty med Laxativer han-
wer Skabb än aldrig blifvit botad, så framt de ej
werkadt längsamt, kommit in i bloden, och innehållit
hägvt, som dedar eller bortdrifwer inseckter.

År Barnet är sā spädt, at man ej gierna vil gifwa
det in Medicamenter, sā är nog, om Annan tager
Swafwelblomma in i warm miljö, til 2 eller 3 knis-
vadar om dagen. Jag hanwer sedt, at det hulpit.

Ohyr a.

På samma sätt sā Barn Ohyr a, och på samma sätt
preplantas den och ökes. Men den botas lättare. Man
behöfwer allenaft hålla Barnet och des kläder rena,
samtsy in uti des möxa litet af Sabadiili-frö, så syde
krart sin vdg. Detta är orsaken, hvarsöe Väts-
män sy det in i sina kläder, ty då triswes ej
ohyran på Skeppet.

1754 Års Marknader uti Svea- och
Götha Riken, samt Finland.

Uti JANUAR. Papmarknaden i Ström, den 1. E.
Söllstuna och Söderh. d. 2. Loushult d. 4. Fahl-
korp. Hillestad's Kyrka, Ingatorp, Herpås Sökn.,
Neköping, Raumö, Skara, Söderköp. Tamastehue,
Torpa och Odre d. 7. Åkersund och Hudwigswald,
d. 2. Mariæfred d. 10. Åsenby d. 12. Anionpeldo,
Christinehamns Torg, Marknad, Enköp. Jönköp.
Lindköping, Söderfelge, Wennersborg, Westerwik,
och Östhammar d. 14. Gränna, Stor-Lyra Sökn.,
Wimmerby, Åbo och Örebro d. 19. Borås, Christ-
ianstad, Hedmora Helsingfors, Kommarchd, Norr-
köping, Sköde, Solested och Åmål den 25.

Uti FEB. Åhrgång d. 1. Cajana, Fedzöa, Konga-
backa, Lappo, Lojo, Mariestad, Nyshad, Swinsund,
Thorshälla, Vadstena, Warberg och Birmo d. 4.
Runneby d. 5. Upsala Distingen och Sigtuna
d. 7. Ekeby d. 9. Carlst. Sahla och Uddemalla d. 11.
Hio, Kong Elf, Vimmingo Sökn., Sastmola och
och Bevid den 15. Hofwe och Glennenje den 16.
Sigtuna d. 21. Björneborg d. 22. Christinehamn,
Eksjö, Godegårds Kyrka, Lindköping, Säby, Tre-
so, Ulricæhamn och Wimmerby d. 25. Middendal
den 27.